

Vojenství u nás a v cizině.

N.:

Dr. Karel Heller †.

Dne 4. ledna 1931 zemřel v Praze člen V. Ú. V. a předseda jeho smírčího soudu JUDr. Karel Heller, ministerský rada a přednosta politického oddělení prezidia M. N. O., náměstek starosty Československé obce sokolské a odpovědný redaktor Věstníku sokolského. Předčasná smrt, která zastihla zesnulého nečekaně v plné životní síle ve čtyřiapadesáti letech života, znamená velkou ztrátu především pro vojenskou správu. Dr. Karel Heller zastával své vysoké místo v centrálním vojenském úřadě od roku 1919 a osvědčil na něm v nejvyšší míře vlastnosti, kterých je tu zvláště třeba: široký rozhled po veřejném životě politickém i kulturním, živé, iniciativní porozumění pro vojensko-politické problémy národní obrany právě v prvních, nejdůležitějších letech jejího budování, a konečně neobyčejnou vnější schopnost a obratnost ve styku s ostatními centrálními úřady i s kruhy zákonodárnými. Tyto skvělé vlastnosti zesnulého a jejich význam pro vojenskou správu byly všeobecně známy a došly vděčného uznání v posmrtné řeči, kterou pronesl nad rakvi zesnulého v den pohřbu 8. ledna náčelník hlavního štábu branné moci za přítomnosti nejvyšších zástupců státní moci zákonodárné i výkonné, t. j. obou předsedů Národního shromáždění i předsedy vlády, kteří se zúčastnili pohřbu v čele ostatních četných zástupců Národního shromáždění, vlády a zvláště ovšem vojenské správy.

Ovšem pohřeb zesnulého — právě tak jako celá jeho životní práce — neměl jen ráz státně oficiální a vojenský, nýbrž měl vedle toho a především ráz sokolský. Neboť dr. Karel Heller nebyl jen představitelem centrální administrativy vojenské a státní v širším smyslu slova, nýbrž byl také po dlouhá leta jedním z nejpřednějších představitelů Československé obce sokolské. Byl déle než po dvě desetiletí členem předsednictva ČOS. a po řadu let jedním ze tří náměstků starosty ČOS. a odpovědným redaktorem ústředního sokolského listu; v posledním roce pak byl zvolen předsedou slavnostního výboru příštího IX. všesokolského sletu na paměť stoletých narozenin dr. Miroslava Tyrše v roce 1932. Také ve své dlouholeté sokolské práci, zejména v sokolském ústředí, dokázal dr. Karel Heller své mimořádné vlastnosti vůdcovské: rozhled, iniciativnost a pracovitost. Byl jedním z nejznámějších a z nejváženějších vůdců Sokolstva, byl jednou z největších a nejjistějších nadějí této naší nejmohutnější všenárodní organizace tělocvičné a kulturní právě v době, kdy odcházejí její dosavadní populární vůdcové dr. Scheiner a dr. Jindřich Vaníček. Ztráta, kterou náhlým úmrtím dr. Karla Hella utrpělo Sokolstvo, je tedy dvojnásob velká a bolestná a byla o pohřbu dokumentována jak hromadnou účastí Sokolstva z velkého počtu sokolských žup i mimo Prahu a Čechy, tak také posmrtnou řečí úřadujícího náměstka starosty ČOS. i trýznou, která se konala po pohřbu v Tyršově domě.

Ve VÚV. byl zesnulý řádným členem od založení ústavu a po řadu let byl volen předsedou jeho smírčího soudu, ke kteréž funkci ho předurčovala jeho všeobecně

známá konciliantnost a nestrannost i společenská a národní kvalifikace. Jasná a velká památka dr. Karla Hellera zůstane proto i v annalech V. Ů. V. zaznamenána na místě nejčestnějším.

J. V.:

Centralna biblioteka wojskowa.

Reditel polské ústřední knihovny vojenské ve Varšavě pplk. Łodyński zaslal nám právě výslou zprávu o činnosti „Centralnej biblioteki wojskowej“, která podává také přehled organizace polského vojenského knihovnictví. Poněvadž tato zpráva je velmi pěkným svědectvím bohaté práce a cílevědomého řízení této instituce, která je čestným reprezentantem polské armády a jejího snažení o vyšší odbornou úroveň, neváháme se o ni zmíniti obšírněji.

Činnost Centralnej biblioteki wojskowej (CBW) vztahuje se na: 1. vlastní knihovnu CBW, 2. na knihovnu polského archivu vojenského, 3. na t. zv. knihovny příruční, 4. na knihovnu Rapperswylskou a 5. na vojenské knihovny D. O. K. (dowódstwo okresu korpusového, velitelství sborového okruhu). Tato činnost se dělí na administrativně knihovnickou a na knihovědnou.

Do oboru činnosti administrativně knihovnické náleží: 1. získávání přírůstků knihovních, 2. uspořádání a konzervace sbírek a 3. používání knihoven. Knihovědný obor se zabývá: 1. shromažďováním pomocného materiálu vědeckého, 2. udílením porad, výkazů a posudků bibliografických, 3. redakcí publikací knihovnických a bibliografických, 4. vědeckou prací knihovnickou a 5. odbornou spoluprací s voj. i civilními vědeckými kruhy.

Abyste mohla dostáti v tak dalekosáhlých úkolech, byla CBW k tomu vybavena značným personálem, neboť řediteli bylo podřízeno v roce 1929/30 47 činných spolupracovníků, a to: a) 12 úředníků a 5 podúředníků systemisovaných pro CBW, b) z úřednictva národní bibliotéky přidělení CBW pro knihovnu Rapperswylskou 6 úředníků a 1 podúředník, c) 4 dočasní pracovníci vydržovaní z „Fondu kultury narodowej“ pro sbírky voj. archivu, d) 2 smluvní pracovníci, e) 3 smluvní knihari, f) 2 úředníci pro službu ve všeobecné čítárně, g) 5 volunteerů, kteří po ukončení knihov. kursu konali tam bezplatnou praxi, konečně h) 5 stipendistů placených ze subvencí, kteří pracovali na registraci voj. materiálu rukopisného.

Peněžní prostředky, jimiž může disponovati CBW a jež spravuje ředitel ústavu, jsou poměrně značné a plynou z obyčejné dotace, dodatečné subvence, mimořádné subvence a z poplatků za legitimace, z pokut atd. Obvyklá roční dotace na nákup knih, předplatné časopisů, opravu a konzervaci sbírek, na knihovni a kancelářské potřeby činila r. 1929/30 20.800 pol. zł., s ostatními subvencemi celkem na 40.000 zł.

Počet děl nacházejících se pod správou CBW je velmi značný: 280.486 svazků různých tisků, 3855 svazků rukopisů, 4758 map, 283 atlasů, 9172 rytin, 3148 tištěných ilustrací, 9355 fotografií, 2808 hudebnin, 28.500 revokací, 62.829 výstřižků novinových. Z toho množství připadá na vlastní CBW a knihovny příruční z katalogisovaných 90.319 děl v 1919.102 svaz., velký počet časopisů, map atd., a ještě přes 95.000 svazků nezkatalogisovaných. Ostatní díla připadají na knihovnu polského vojenského archivu a na knihovnu Rapperswylskou.

Vzájemné styky mezi různými polskými knihovnami byly velmi živé a při vypůjčování děl si ochotně vypomáhaly, aby literární pracovníci plně uspokojili. Od 8442 čtenářů bylo žádáno přes 14.000 děl a z nich bylo jim vydáno přes 16.000 sv. Na žádost 1793 čtenářů bylo půjčeno 3513 svazků rukopisů.

Z prací knihovědných uvádí zpráva 2 referáty a 2 koreferáty úředníků knihovny přednesené na periodických odborných schůzích toho roku konaných o vydávání katalogů voj. knihoven. Při administrativní schůzi referovali činitelé jednotlivých skupin o práci svého oddělení a podávali program činnosti na budoucí rok. Také ředitel knihovny a někteří úředníci měli přednášky z oboru knihovnictví. Kromě toho byly vydány další tři prameny ze starých polských knihoven vojenských.

S civil. a vojenskými domácími i zahraničními kruhy vědeckými udržovala CBW živé styky a spolupráci. Řada úředníků se zúčastnila jako členové naučných schůzí Svazu pol. knihovníků, 7 osob pracovalo při II. sjezdu knihovníků a bibliografů v Poznani, ředitel plk. Lodyński měl četné reprezentativní funkce a j. Jedna z úřednic studovala italské knihovnictví v Římě a ve Florencii. S voj. knihovnami téměř celého světa byly navázány bezprostřední styky nejen korespondencí, ale i výměnou publikací. Tak zvláště byly oživeny styky s Leninským institutem bibliografickým v Moskvě, s Deutsche Heeresbibliothek in Berlině a s estonskou knihovnou gen. štábu. Práci CBW dostalo se ocenění z pera pplk. Stuhlmanna v „Mitteilungen der Deutschen Heeresbibliothek“, jež bylo otištěno i v „Militärwochenblattu“, ve „Voj. rozhledech“, v časopise „Za rubežom“ v Moskvě a celou řadou referátů o CBW v časopisech polských.

Získávání přírůstků knihovny dalo se jednak nákupem, jednak četnými dary, odkazy, získáváním duplikátů z jiných knihoven a vhodným opatřením voj. úřadů. Rozhodnutím I. viceministra voj. správy bylo totiž nařízeno všem vydavatelstvím dodávat pro CBW po 3 exemplářích vydaných publikací. Pomocí zvláštní subvence byla získána při dražbě celá knihovna soukromá p. Neprosie.

O porozumění důstojnického sboru polské armády pro CBW svědčí počín důstojnického sboru 1. těžkého dělostř. pluku, který na svůj nákup skoupil několik desítek staré polské vojenské literatury a daroval je CBW. Jeho příklad našel porozumění i následovníky. Zvláštních darů se dostalo knihovně od maršála Petaina, gen. Stachiewiczze, od četných plukovníků a jiných důstojníků, jakož i od celé řady civilních osob, což svědčí o bohatých stycích CBW a přízni, již se těší v různých kruzích. Pak se ovšem nelze diviti, že rozmnožování sbírek CBW pokračuje tou měrou, že obsahují již přes 300.000 svazků.

V správním roce 1929/30 bylo zinventarisováno a zkatalogováno 5077 děl ve 5664 svazcích. Značný počet duplikátů byl vyřazen a rozeslán do knihoven venkovských a do t. zv. knihoven příručních. Katalogisace starých knižních zásob se dala především se zřením k voj. literatuře historické a se stálým ohledem na budoucí vydání tištěného katalogu z tohoto oboru. Katalogisační práce provádělo zvláštní katalogové oddělení CBW; publikovalo je v „Komunikatę bibliograficznem“, odkud sloužily zároveň všem venkovským voj. knihovnám, čímž se docílilo toho, že se jednotlost redakce katalogů upevnila ve všech voj. knihovnách.

Toto katal. oddělení zpracovalo dále také katal. listky pro voj. vydavatelství, které se vkládají do každého exempláře vydané knihy a umožňují tak tvoření soukromých důstojnických knihoven se stejným typem i stejnou redakcí katalogových lístků v celém státě.

Katal. oddělení dále pokračovalo ve vydávání měsíčníku „Nowości biblioteczne“, obsahující výkaz posledních přírůstků CBW. Poněvadž tyto Nowości vycházejí jako příloha k nejrozšířenějšímu voj. časopisu „Polska zbrojna“, dostanou se tak i do nejmenších a nejdálejších voj. posádek. Obsahující kromě jména autora, titulu, místa i roku vydání také signaturu knihovní, umožňují voj. osobám v oblasti celého státu čerpati z nejnovějších přírůstků CBW.

Svázáno bylo za rok přes 2000 děl, přesně zrevidováno rovněž tolik.

Kromě normálních prací spojených se zařazením nových přírůstků do CBW a zařazením starších sbírek bylo prováděno uspořádání knihovny polského voj. archivu.

V oddíle brožur bylo k dřívějším zařadeno 585 nových a úplná sbírka byla uložena v 198 skříňkách v abecedním pořádku.

V oddíle periodického tisku se přistoupilo k zpracování přesné bibliografie, obsahující kromě obvyklých dat všechny zvláštnosti historické, spojené s vydáním tisku, místo, redakce atd.

S výsledkem se pokračovalo v pracích směřujících k dosažení návratu knih. Jich urgency vymohly vrácení několika set knih a vynesly přes 2000 zl. odškodného za ztracené nebo poškozené knihy a na pokutách. Správnost výpůjční agendy dostoupila tak daleko, že byly vráceny všechny vypůjčené knihy z posledního i předposledního roku.

Práce spojené s nashromážděním vědeckých a bibliografických pomůcek postupovala v oboru kartoték plánovitě dál.

a) Materiál pro polskou voj. bibliografii vzrostl na 10.877 titulů ve skupině abecední a na 8656 v nově utvořené skupině podle děl.

b) Katalog rukopisů týkajících se dějin polského vojenství vzrostl na 15.127 hesel na 26.399 listcích.

c) Katalog tištěných militarií obsahuje 3000 titulů.

d) Centrální katalog naučných časopisů ve varšavských knihovnách obsahuje 9361 titulů na 10.158 listcích.

e) Centrální katalog knihovny D. O. K. má 19.959 hesel.

f) Katalog starých polských voj. knihoven čítá 2535 titulů.

g) Kartotéka stručných výtahů z článků v zahraničních voj. časopisech, založená r. 1929, obsahuje již 7146 výpisků.

h) Kartotéka stručných výtahů z literatury, dotýkající se světové války, čítá v složení abecedním i podle děl po 2660 listků.

i) Bibliografický výkaz války polsko-bolševické 1918-20 má 361 titul.

Práce spojené s registrací rukopisných materiálů týkajících se polského vojenství, byla prováděna dále v knihovnách a archivech ve Varšavě, Krakově, Lvově a Vilně za finanční podpory Voj. kanceláře historické a Vědecké společnosti. Byla také obnovena práce na registraci tištěných militarií ve venkovských knihovnách mimo Varšavu.

CBW rozeslala jako každoročně do větších středisk vojenských zvláštní poučení či návod, jak čerpat rady a pomoc interesentům při vědecké práci. Tato akce došla odezvy jednak velkým počtem vypůjčených knih z venkovských posádek, jednak v značném počtu žádostí o sestavení bibliografie a vědeckou radu k literární práci. Vedle četných návodů ústních bylo posláno velké množství bibliografických dat písemně místním i venkovským pracovníkům. Tak varšavským bylo dodáno 38 seznamů s 1556 tituly, venkovským 182 seznamů se 7219 tituly vědeckých děl. Počet žádostí o tuto literární pomoc rok od roku stoupá, což svědčí o velkém vzrůstu zájmu a potřeb vědeckých pracovníků i na venkově.

Kromě dvouměsíčníku „Komunikat bibliograficzny“, jehož vyšlo 12 sešitů, vydává CBW čtvrtletně „Wojskowe wiadomości bibliograficzne“, dosud 4 sešity. Tyto publikace mají kromě významu čistě bibliografického i ten praktický, že voj. knihovnici nacházejí v nich orientaci pro své nákupy a materiál pro sestavování katalogů.

CBW začala toho roku také vydávat i t. zv. Přehled literatury historicko-vojenské, jehož dvě čísla obsahují polskou literaturu vojenskou, vydanou v letech 1928-29 a týkající se dějů od nejdávnějších časů až do roku 1865, pak historicko-vojenskou

literaturu zahraniční, vyšlou rovněž r. 1928-29 a obsahující děje od nejstarších dob až do vypuknutí světové války.

Práce spojené s přípravou materiálu pro vydání tištěného katalogu CBW v oboru historie všeobecné i vojenské vyšly již z přípravného stadia. Ohlášeny katalog ma obsahovat nejen díla, ale i články, obsažené ve všech tiscích, které má knihovna CBW. Kromě realizace tohoto rozsáhlého plánu pokračuje se nyní v katalogisaci článků starších časopisů, před r. 1921, kterážto práce potrvá asi dvě léta.

Aby se kandidátům voj. knihovnictví usnadnila příprava do knihovnického kursu, byl vydán „Program“ tohoto kursu, který vyšel v „Belloně“ a byl otištěn v „Przegladzie bibliotecznem“; seznamuje kandidáty s požadavky pro přijetí a s denním programem práce v kursu. Řízení kursů se tím usměrnilo a kandidátům se usnadnilo osvojit si obšírný materiál potřebný pro zkoušky. V posledním roce se konal 1 takový měsíční kurs v září s 3 kandidáty a v únoru s 11 kandidáty; oba byly zakončeny zkouškami. Kromě kandidátů voj. knihovnictví se jich zúčastnilo 5 volentérů, kteří po ukončení kursů konali bezplatně 4měsíční praxi v CBW.

Z této stručné zprávy je viděti, jak rozsáhlá je činnost CBW, která je vybudována na solidních základech, je účelně organizována a v provádění svého programu je polskou voj. správou vydatně podporována, takže se vyvíjí v ústav skutečně reprezentační a pro voj. vědeckou práci polských pracovníků nepostradatelný.

Z našich revuí.

Vojenské zdravotnické listy.

Ročník VI. (1930), čís. 2.

Kpt. lékárn. RNDr. Arnošt Kracik: Pulvis Harbourni — nevhodná směs léčiv.

Autor ukazuje, že v této dosti často předepisované směsi vzniká jed chinotoxin, který je škodlivý a ruší účinek ostatních složek.

Pplk. voj. kontr. MVDr. Šístek: Zpráva o činnosti vojenské veterinární laboratoře v Užhorodě.

Východní části státu, zvláště Podkarpatská Rus, jsou silně zamořeny zvířecími nákazami a vojenská správa utrpěla v této oblasti v l. 1920 až 1922 těžké ztráty na koních, zejména anthraxem (sněti slezinnou). Komise, která se zabývala tlumením těchto nákaz, doporučila zříditi laboratoř, která zahájila činnost 15. června 1923. Sloužila zároveň občanským veterinářům a při jejím vydržování se zúčastnil referát ministerstva zemědělství v Užhorodě. Laboratoř přispěla značně k potlačení zvířecích nákaz v svém obvodě, umožňujíc rychlou diagnosu nákaz a vyhledávání zdrojů infekce, což by bylo mnohem nesnadnější, kdyby bylo nutno zasílati materiál k vyšetření do stálých laboratoří. Postupem času ubývalo zvířecích nákaz ve vojsku, laboratoř pozbývala praktického významu pro vojsko, nabývala však čím dále tím většího pro občanskou správu. V r. 1927 byla část laboratoře přemístěna do vojenského hřebčína v Hostouni na šumavě k vyšetření hromadného zmetání klisen, zbytek převzal do své správy zemský úřad 31. ledna 1929. Nyní má branná moc jen veterinářskou bakteriologickou laboratoř v Hostouni, která je zařízena tak, že ji může býti užito jako přenosné laboratoře ve válce.

Plk. zdrav. MUDr. Trenkler: Divisní nemocnice 9 v Bratislavě.

V tomto dějepisném článku podává autor důkladný přehled vojenských nemocnic v Bratislavě od počátku 18. století a provází jej četnými exkursemi do dějin této posádky a dějin vojenského zdravotnictví v habsburské monarchii. Zvláště přihlíží